Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2010 жыл 15-чи октябрь, байрым кюн.
№ 197 (18618)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ · ВРЕМЯ · ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

РЕЙТИНГ

Билял Махов - сентябрьде бек иги спортчу

Эркин тутушуудан дунияны юч кере чемпиону 23-жыллыкъ Билял Махов «Россия 2» телеканалда ай сайын бек иги спортчуну сайлау сорууда хорлагъанды. Сентябрьде бек иги спортчу деген ат ючюн эришиуде ол финалгъа белгили теннисистка Вера Звонарёва бла чыкъгъанды. Бу телеканалгъа къарагъанланы эм Sportbox.ru сайтха киргенлени 67 проценти Билял ючюн къол кётюргендиле.

Эсигизге салайыкъ, Махов бу жол бла экинчи кере хорлайды бек иги спортчуну сайлау сорууда. Былтыр бу заманда да спортну сюйгенле аны бек игиге санагъан эдиле.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

КУРОРТ

Бызынгыда - тау-лыжа трасса

Къабарты-Малкъаргъа РФ-ни Экономиканы айнытыу министерствосунда Север-Кавказ федеральный округда турист кластерни проекти жаны бла эксперт советни членлери – аны башчысы Юрий Карпенко, орунбасары Сергей Воробьев, баш спорт технолог Андрей Кузнецов эм Австриядан тау лыжаладан эксперт Вольфган Магхофер - келгендиле.

Эсигизге салайыкъ: Кавказда 2020 жылгъа дери тау лыжа курортла ишлетирге белгиленеди. Анга 450 миллиард сом къоратыллыкъды. Турист объектле Дагъыстанда, Север Осетияда, Къарачай-Черкеседе, Адыгеяда, Къабарты-Малкъарда боллукъдула. Экспертлени къауму Къабарты-Малкъаргъа хазырланыу ишлени башлар мурат бла келгенди. Ала Элбрусну тийресинде эмда Бызынгыда болгъандыла. Шёндюгю излемлеге тийишли трасса, тауну бети болуп къалмай, къыйын техникалы къурулушду, дегендиле. Тауланы энчиликлерин спутникни болушлугъу бла тинтгенден сора Бызынгыда Шыкъыдан чыкъгъан жерде тау лыжа трасса ишлетирге боллугъу ачыкъланнганын айтхандыла.

Черек районну администрациясыны пресс-службасы.

КОНКУРС

Ётмек бишириучюле эриширикдиле

28-чи октябрьден 30-чу октябрьге дери кезиуде Нальчикде «Ётмек – ол мамырлыкъды» деген ат бла ётмек бишириу жаны бла Кавказда биринчи Кубок бардырыллыкъды. Алгъадан белгили болгъанына кёре, анга Север Осетия-Аланиядан, Ингушетиядан, Краснодар крайдан эм Къабарты-Малкъардан командала къатышырыкъдыла.

Ётмек бишириучюден къуралгъан юч профессионал командадан хар бири беш номинацияда усталыгъын кёргюзтюрюкдю: «Ётмек», «Татлы ётмек-булка изделияла», «Не къадар ариулукъ бла биширилген ётмек», «Витрина», «Производство».

Конкурс бардырыргъа 8 сагъат бериледи. Ол кезиуню ичинде ётмек бишириучюле, жаланда тылы этерге, ётмек биширирге жетишип къалмай, столну да кеслери этген азыкъладан регионларыны тёрелерине тийишлиликде жарашдырыргъа борчлудула.

Ол ишле этиле тургъан заманда, Мордовияны ётмек бишириучюлери конкурсха келгенлени барысына да мастер-класс кёргюзтюрюкдюле. Ол команда усталыгъы бла Россейде 10-чу Кубокда хорлагъанды. Конкурс быйыл апрельде Москвада бардырылгъанды.

Андан сора да, Кубокну чеклеринде регионла аралы конференция боллукъду. Анда уа ётмек бишириу сферада бла кондитер производствода магъаналы вопросла сюзюллюкдюле. Аны ишине Россейни ётмек бишириучю эм кондитер предприятияларыны оноучулары, бу тюрлю ишлеге оборудование, сырьё, ингредиентле чыгъаргъанла, бергенле да къатышырыкъдыла.

Кубок бардырылгъан кезиуде ётмек сатхан ярмаркала къураллыкъдыла. Анга къатышхан предприятияла ётмек-булка затларыны ассортиментин, макарон, кондитер продукцияларын кёз туурагъа саллыкъдыла. Алыучуланы ётмек бишириуде жангылыкъла бла шагъырейлендирликдиле, азыкъларыны татыуун ашатып кёргюзтюрюкдюле.

Кубокга Къабарты-Малкъардан «Нальчикхлеб» ООО-ну командасы къатышырыкъды.

Светлана САМЧЕНКО.
КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуну пресс-службасы.

КУЛЬТУРА

«Нальчик-Москва» кёрмюч ачылгъанды

Россейни Суратчыларыны союзуну Москвада бёлюмюню Беговойда орналгъан кёрмюч залында 15-чи-30-чу октябрьде «Нальчик-Москва» деген ат бла Къабарты-Малкъарны суратчыларыны кёрмючлери боллукъду. Атлары республикадан тышында да белгили устала – Мухадин Кишев, Заурбек Бгажноков, Альбина Тажева, Анатолий Маргушев эм Анатолий Жилов – ишлерин кёргюзтюрюкдюле.

Проект жашауда суратчы-модельер Альбина Тажеваны башламчылыгъы бла КъМР-ни Культура министерствосуну, Россейни Суратчыларыны союзуну эм аны Москвада бла Къабарты-Малкъарда бёлюмлерини болушлукълары бла бардырылады.

Адамла кеслери сёлешип билдиредиле

Тюнене, сау къыралдача, Къабарты-Малкъарда да 2010 жылда халкъны санын жазыу кампания башланнганды.

Ол кюн иш къалай баргъаны юсюнден Къырал статистика федеральный службаны КъМР-де территориялы органыны халкъны санын жазыу бёлюмюню таматасы Лариса Челышева билдиргенди. Битеу республикада 410 стационар участок ишлеп тебирегенди. 11 сагъатха алада ишлеген телефон ызгъа къауум адам сёлешип жаздырылгъандыла. Переписчиклени юслеринден айтханда, ала барысы да керек затла бла - портфельле, шарфла, фонарикле бла - жалчытылыныпдыла. Ишчи кюнлери, эрттенликде сегизде башланып, 20 сагъатда бошаллыкъды. Андан сора, бир къауумла участокларында, информацияны жыйып, аны тинтирикдиле.

Лариса Викторовна билдиргеннге кёре, ингирде уа ала къаллай халатла жибергенлерин сюзерикдиле. Ол иш кемчиликле мындан ары азыракъ болсунла деген мурат бла бардырыллыкъды. «Тюз жууап алыр ючюн, сорууну тюз бере билирге керекди», - дегенди ол.

Кюн сайын а республиканы районларына бла шахарларына Къабмалкъстатны специалистлери, жюрюп, кампания къалай бардырылгъанына контроль этерикдиле. Дагъыда ала бла 2010 жылда битеу Россейде халкъны санын жазыу кампанияны бардырыу жаны бла республикалы комиссияны келечилери да айланырыкъдыла.

Наркоманла, ичгичиле, жашагъан жерлеге уа переписчикле бла участковыйле айланырыкъдыла. Гражданланы бир тюрлю адрес бла да жашамагъан къауумун а ала, къалайда тюбеселе, алайда жазарыкъдыла. Лариса Челышева айтханнга кёре, 2002 жылда бардырылгъан кампанияны кезиуюнде переписчикле аланы асламысын Нарткъала тийресинде кирпич тёгюлген жерде кёрюп жазгъан эдиле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

УЛЛУ МАГЪАНАСЫ БАРДЫ

Халкъны санын жазгъанны бетин таныргъа керекмиди?

Халкъны санын жазыучуну портретини юсюнден айтылгъанда, ол биргесине жюрютюрге тийишли белгилени эм документлени юслеринден сёз барады. Анда халкъны санын жазыучуну удостовериниясы болургъа керекди, аны бла бирге паспорт да кёргюзтюлюрге тийишлиди. Алайды да, ол, сизге иш бла келген заманда, бек алгъа эки документни да кёргюзтюрге борчлуду.

Болсада, бек алгъа, ол жаш адамды – жазыучуланы асламысы, алгъынча, вузланы студентлеридиле. Алай болгъанлыкъгъа, сёзсюз, бу ишни тамамлагъанланы араларында къаллай жыл санлы адамла да тюберге боллукъдула.

Аны боюнунда шарфда халкъны санын жазыу иш бла кюрешгенине шагъатлыкъ этген белгини сураты боллукъду.

Къолунда кёк портфельни тышында «Федеральная служба государственной статистики» деген акъ харфладан къуралгъан жазыу боллукъду. Портфельни бир жанында уа халкъны санын жазыу участокну адреси эм телефонуну номери жазылгъан къагъыт барды. Жазыучуну биргесине уа ол къарангы кезиуде ишлегенде бек уллу болушлукъ этерик фонарик эм свисток болургъа керекдиле. Бир-бирледе жазыучуну биргесине ишин женгиллетир мурат бла социальный ишчи да келирге боллукъду.

Халкъны санын жазыучуну юйюгюзге кийириу сизге арталлыда борч тюйюлдю. Аны битеу сорууларына да жууапланы, эшигигизни аллында майданчыкъгъа чыгъып, берирге правогъуз барды.

Бу затны эсигизде тутугъуз: халкъны санын жазыучула сизни фатарларыгъызгъа 25-чи октябрьге дери барыргъа керекдиле.

ЖКХ

Чегем районда къышха хазырдыла

Чегем районну жашау журт-коммунальный мюлкюню объектлери жылыу бериу кезиуге хазырдыла. Къышха хазырланыуну чеклеринде Экинчи Чегемде, Шалушкада эм Нартанда суу берген къалала орнатылгъандыла. Чегем шахарда 700 метр суу баргъан эски быргъыла жангыртылгъандыла. Битеу да 4,7 километр суу эм канализация ызла алышыннгандыла, юч котельнягъа жангы оборудование орнатылгъанды эм жылыу баргъан ызладан 100 метрни жангыртхандыла. Тёбен Чегемни участка больницасында гитче автономный котельнячыкъны къурулушу бошалгъанды. Нартан элни участка больницасында да блок-модуль котельняны орнатып бошай турадыла.

Чегем шахарда кёп фатарлы тогъуз юйде ремонт ишле къыстау барадыла. Бюгюнлюкде ол жумушла 70 процентге тамамланнгандыла.

Районда жолланы да хазырлайдыла къышха. Октябрьский орамда 3,5 километр жолгъа асфальт салына турады. Анга 5,5 миллион сом ахча бёлюннгенди, ол санда республикалы бюджетден 5 миллион, жер-жерли бюджетден да 500 минг сом.

Асият АХИЕВА,
Чегем муниципальный районну администрациясыны пресс-службасыны башчысы.

Видеоконференция

Жаш тёлю правительство байламлыкъларын кючлейди

«ЮТК» ОАО-ну КъМР-де филиалында республиканы Жаш тёлю правительствосу Красноярск шахарда коллегалары бла видеоконференция бардыргъанды. Анга КъМР-ни Президентини Администрациясыны башчысыны заместители Александр Власов да къатышханды.

Видеоконференция уа бир ай мындан алгъа Къабарты-Малкъарны бла Красноярск крайны араларында Сочи - 2010 деген халкъла аралы инвестиция форумда сатыу-экономика, илму-техника эм культура сфералада байламлыкъла жюрютюуню юсюнден келишим бла байламлы болгъанды.

Анда сёз предпринимательствону эм жаш оноучуланы регионланы инновация инфраструктураларын айнытыугъа этген къошумчулукъларыны юсюнден баргъанды. On-line режимде ала бюгюнлюкге къаллай жумушла тамамлагъанларыны эм ёсюп келген тёлюге аны не хайыры боллугъуну юсюнден да айтхандыла.

Конференцияны ахырында эки къауму да жаш тёлю политика, илму эм билим бериуде байламлыкъ жюрютюуню юсюнден келишгендиле.

АЛИЙХАНЛАНЫ Эвелина.

Телеграммала

Бу кюнледе РФ-ни къырал оноучулары, Россейни баш политика партияларыны башчылары, РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Къырал Думасыны партия фракцияларыны таматалары беш жыл мындан алгъа Нальчикде болгъан бушуулу ишлени, кюч структураланы ол кезиуде ёлген къуллукъчуларын да эсгериуню кюню бла байламлы телеграммала жибергендиле. Аланы келиулери энтта да тохтамагъандыла.

Биригиулюк - терроризмни хорлауну баш амалыды

Право низамны сакълаучу органланы ёлген къуллукъчуларыны эсгериуню кюнюнде Къырал Думаны Председатели, «Единая Россия» партияны фракциясыны башчысы Борис Грызлов ER.RU-гъа былай айтханды: «Сауутланнган бандитле Къабарты-Малкъарны ара шахарына чабыууллукъ этген кюнден бери беш жыл озгъанды. Ол заманда право низамны сакълаучу органларында ишлегенледен бла аскерчиледен 35 адам ёлгенди, 95-си жаралы болгъанды, онла бла мамыр адамла ачыгъандыла.

Халкъын илишаннга алгъанны ахыры аман бла бошалмай къалмаучуду. Ол кесини башын не тюрлю ниетле, не тюрлю муратла бла жулургъа кюрешсе да, жашауу узакъгъа бармаз. Къырал адамланы терактладан сакълар, террористлени къаты жууапха тартыр ючюн, къолдан келгенни аямайды. Думаны да терроризмге къажау кюрешге хайырлы амалла табыудан магъаналы борчу жокъду. Аны юсюнден законодательствону игилендириуге ол энчи эс бурады. Жайда депутатла терроризмге къажау бютюн къаты мадарла кёргюзтюлген законланы бир къауумун къабыл кёргендиле. Кюз артында Уголовный кодексге террористлени бла алагъа болушханланы жууапха тартыуну къатыландырыуну юсюнден тюзетиулеге къарарыкъдыла.

Ол бушуулу кюнде ачыу сынагъанланы барысына да, жууукъларын,ахлуларын тас этген битеу юйюрлеге да къайгъы сёз береме».

Жигитлени алларында баш ура

«Беш жыл мындан алгъа былай болгъанды: ол кюйсюз иш - сауутланнган къауумла КъМР-ни ара шахары Нальчикге чабыууллукъ этгендиле. Биз мамырлыкъны аладан къоруулай ёлгенлени алларында баш урабыз, - деп жазады РФ-ни Къырал Думасында «Справедливая Россия» партияны фракциясыны башчысы Н. Левичев. - Бюгюн биз Къабарты-Малкъаргъа, Россейге да къыйын сагъатлада ёлген мамыр адамланы, право низамны сакълаучу органларыны тюзлюк ючюн жанларын аямагъан къуллукъчуларыны жууукълары эм ахлулары бла бушуу этебиз.

Республиканы халкъы 2005 жылда 13-чю октябрьде сабийлени, тиширыуланы, къартланы жашауларын къоруулай жанларын бергенлени унутмагъанды, дайым да эсгергенлей, хурметлегенлей турады. Жигитлени атлары орамлагъа, школлагъа аталгъандыла, аланы намысларына эсгертмеле ачыладыла. Ала бизни эсибизде ёмюрлеге къаллыкъдыла.

Экономиканы, социальный сфераны айнытыуну бютюнда терк атламла бла бардырсакъ, жаш адамлагъа билим, усталыкъ алыргъа, кеслери сюйген иш табаргъа, халкъны къолайлыгъын ёсдюрюрге болушсакъ, Къабарты-Малкъарны анда жашагъанланы барысы да келир заманнга таукел къарарча, насыплы жашау этерча жашнагъан жерге айландыраллыгъыбызгъа ийнанама.

«Справедливая Россия» партияны башчыларыны, аны битеу членлерини атларындан Къабарты-Малкъарны халкъына алгъыш эте, мамырлыкъда тынч-ырахат жашау этигиз, дейме».

Биз халкъ жанлыбыз

«Бир тюрлю хаталары болмай ёлгенлени жууукъларыны,ахлуларыны ачыуларыны уллулугъун айтып ангылатхан бек къыйынды. Ол кюйсюз ишни къурагъанланы, мурдарлыкъ этген бетсизлеге чамланыуубузну да чеги жокъду.

2005 жылда 13-чю октябрьде болгъан къаугъа Россейни халкъыны барысына да уллу бушууду. Къабарты-Малкъарны халкъы 200-ден артыкъ боевикге къажау кюрешде чынтты жигитлик, батырлыкъ да этиуню юлгюсюн кёргюзтгенди. Игилени да игиси, кеслерини жанларын аямай, республикаларын къоруулагъандыла.

Къабарты-Малкъарда ол кюн ёлгенлеге уллу хурмет этиледи. Республиканы террористледен къоруулагъанланы атлары шахарланы бла районланы 12 орамына аталыпды, жигитле окъугъан школла аланы атларын жюрютедиле. Ол къаугъаны къурагъанла кир ниетлерине жеталмагъандыла. КъМР-ни халкъы,эслилик этип, бирликни буздурмагъанды.

Республикада дин фундаментализмни, бютюнда экстремизмни тарых тамырлары жокъдула. Бу жерде тюрлю-тюрлю миллетле, башха-башха динле бирге келишип, мамырлыкъда жашап тургъанды. Нальчикге этилген чабыууллукъну сылтауларындан бири дин жахиллик бла байламлыды. Алыкъа акъыллары тохташмагъан жаш адамла исламлы аманлыкъ ишлерин бардырыр ючюн хайырланнган дин экстремистлеге кеслерин алдатхандыла.

Россей Кавказны аллай къоркъуула бла жангыз къоярыкъ тюйюлдю. Север-Кавказ федеральный округ къуралгъанды. Округну айнытыуну стратегиясы жарашдырылгъанды эмда жашауда бардырыла турады. Анда регионну экономикасыны хайырлы бёлюмлерин айнытыуну борчлары шарт салыннгандыла. Жаш тёлюню битеуроссей хазналагъа къошуу жаны бла иш андан ары бардырыллыкъды.

Россейни Либерал-демократия партиясы ол кюнледе къанлы къазауатны къозгъагъанлагъа къажау жигитча сюелгенлени барысына да, Къабарты-Малкъар Республикада жашагъанлагъа, аны деменнгили Россейни халкъларыны махтаулу юйюрюню айырылмазлыкъ кесеги болгъан халкъына уллу ыспас,-хурмет да этеди».

Предпринимательство

Татыулуду, саулукъгъа хайырлыды

Республиканы ара шахарында ётмек биширген бир ненча энчи иели предприятие барды. Чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Нальчикхлеб» общество аладан бириди. Ол къуралгъанлы юч жыл болады, алай къысха заманнга былай предприятияланы ичинде энчи жерни алгъанды. Мында отуздан артыкъ тюрлю продукция чыгъарадыла. «Продукциябызны акъ ундан сора да, къара будай ундан да жарашдырабыз», - дегенди предприятияны лабораториясыны башчысы Ирина Дугушева.

– Ётмек татыулу болгъандан сора да, саулукъгъа хайыры тиерге керекди. Биз анга энчи магъана беребиз. Сёз ючюн, толу адамлагъа жангы тюрлю гыржын биширип башлагъанбыз.

Сора, бизни республика йод жетишмеген регионладан бириди. Биз керекли микроэлементи болгъан ётмекни чыгъаргъанлы да бир талай заман болады.

Продукциябызны качествосу иги болгъанына кёрмючледе эм эришиуледе алгъан дипломларыбыз шагъатлыкъ этедиле. Мындан ары да не тюрлю жангы продукция чыгъарсакъ да, аны качествосун бийик даражалы этерге кюреширикбиз.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.
Суратны автор алгъанды.

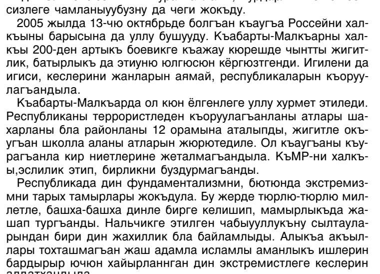

Татьяна Прохорова, сортировщица.

Жазылыу - 2011

Хурметли жамауат!

«Заман» миллетибизни жангыз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культурасыны, тарыхыны, бюгюннгю жашауну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, жазылыгъыз, билеклик этигиз кесигизни газетигизге! Жангы жылда да ол сизни керти шуёхугъуз, огъурлу сёз нёгеригиз болур деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Окъуучуларымы ышаныулукълары кёллендиреди
2 бет

Келир ыйыкъгъа TV-ны, радиону ПРОГРАММАЛАРЫ
3-4 бетле

ТЁГЕРЕК СТОЛ

Чырмауланы кетерир муратда

Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияда КъМР-ни жаш тёлю правительствосуну башламчылыгъы бла «Республикалы инновация системаны конкуренциягъа чыдамлылыгъы» деген темагъа «тёгерек стол» бардырылгъанды.

Тюбешиу республикада инновация ишни тирилтирге керeклисин сюзер эмда ол жаны бла Республикалы концепцияны жарашдырыу къалай баргъанын тинтир мурат бла къуралгъанды. Жаш тёлю правительствону председатели Залина Шокарова Къабарты-Малкъарда инновацияны сингдириу жаш министрлени ишлеринде магъаналы жер алгъанын чертгенди.

«Тёгерек столда» илму-билим бериу учреждениеде ишлегенлени арасында бардырылгъан соруну кёрюмдюлери ачыкъланнгандыла. Сёз жаш алимлеге грант конкурслагъа, проектлеге къатышыргъа не зат чырмагъаныны юсюнден баргъанды. Финансла министр Амина Мишхожева билдиргеннге кёре, соруугъа 150 адам къатышханды. Ала Къабарты-Малкъар илму арада, Къабарты-Малкъар къырал университетде, Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияда ишлеген специалистледиле. Аладан 15 проценти илмуланы докторлары, 33 проценти илмуланы кандидатлары, 52 процентини уа аллай атлары болмагъан алимле эм аспирантладыла. Тинтиуледен ачыкъланнганыча, илму сферада хайырлы ишлерге асламысында айлыкъ хакъ гитче болгъаны, илму жангылыкъла ючюн премияла тёленмегени, республикадан тышында конференциялагъа къатышыргъа ахча берилмегени чырмайдыла.

КъМР-ни Правительствосунда жаш алимлени эм специалистлени Советини председатели Светлана Хаширова инновация менеджерлени хазырларгъа, жаш алимлени инновация жаны бла билимлерин игилендирирге кереклисин белгилегенди. Анга жаланда грантлагъа заявкаланы къалай хазырларгъа керeклисине, проектлени жарашдырыргъа юйретип жетиширге боллукъду.

КъМР-ни Экономиканы айныгъу эм сатыу-алыу министерствосуну гитче эм орталыкъ предпринимательствогъа тутхучлулукъ этиу жаны бла бёлюмюню таматасы Васген Касьянов «КъМР-де гитче эм орталыкъ бизнесни субъектлери бардыргъан инновация проектлеге тутхучлулукъ этиуню юсюнден» КъМР-ни Правительствосуну буйругъу жашауда къалай бардырылгъанын айтханды. Анга кёре Илму-техника совет къабыл кёрген инновация проектлеге 300 мингден башлап 600 минг сомгъа дери грантла берилгенлерин билдиргенди.

КъМР-ни инновация жаны бла айнытыуну концепциясыны проекти жаш тёлю правительствону кезиулю жыйылыуунда Къабарты-Малкъарны Президентине кёргюзтюллюкдю.

Производство

Юйню къурулушун бошай турадыла

Бетончуланы бригадасы (солдан онгнга): Мурат Бекулов, Рашит Бесланеев, мастер Ахматланы Илияс, бригадир Ахматланы Рашит, Анахаланы Магомет.

Тырныауузну Камук районунда 36 фатарлы юйню къурулушу бардырылады. Ол жашау журт-коммунальный мюлкге жангыртыу этиу федеральный программаны чеклеринде ишленеди. Ары жашаугъа къоркъуулу болгъан юйлени биринде тургъанланы кёчюрлюкдюле.

Бюгюнлюкде къурулуш-монтаж ишлени асламы тамамланнганды. Мекямны юч этажлы каркасы битгенди, башын жабыу да башланнганды. Ичинде эм фасадында тамамланылыргъа керекли ишле да бардырыладыла. Жууукъ кезиуде уа эшиклени бла терезелени орнатыу, коммуникация ызланы тартыу башланырыкъды.

Къурулуш участканы таматасы Ахматланы Илияс айтханнга кёре, бюгюнлюкде объектде 16 адам урунады. Керек материалла бла аланы Тырныауузда темир-бетон изделиялланы чыгъаргъан завод жалчытады. Юйню жылыу бла жалчытыныуу энчи боллукъду.

Ишлени асламын къурулушчула бу айны ахырына бошаргъа таукелдиле. Юй хайырланылыргъа 30-чу ноябрьде берилликди.

Анатолий ТЕМИРОВ.
Суратланы автор алгъанды.

Файдала

«Яблоко» партия депутатланы байлыкъларын тинтеди

Президентни администрациясына эм правительствону аппаратына Къырал Думаны депутатлары ырысхыларыны юслеринден кеслери берген шартла тюз-терс болгъанларын тинтирге керекди деген излем болгъан заявление берилгенди. Аланы автору «Яблоко» партияды. Ол тюрлю излемни сылтауу уа - 2007 жылда айырыуланы аллында берилген декларациялада кёргюзтюлген ырысхыланы ёлчемлерин шёндюгюле бла тенглешдириудю.

Президент Дмитрий Медведев чиновниклеге файдаларын къаллай бирер болгъанларыны юсюнден жыл сайын кёргюзтюрге керекди деген борчну салгъаны бла бирге ол ишни къалай тамамланылгъанын – чиновникле байлыкъларыны юслеринден шартланы тюзмю, огъесе терсми айтханларын - тинтиуню жорукъларын да къабыл этгенди. Аллай тинтиулени бардырыргъа эркинлиг а жаланда правону къоруулаучу органлагъа эм налог полициягъа угъай, партиялагъа эм жамауат биригиулеге да берилгенди. «Яблоко» бусагъатда ол эркинлигин хайырланады.

«Яблокочула», сёз ючюн, депутат Андрей Скочну байлыгъыны юсюнден ол кеси кёргюзтген шартланы тинтирге сюйгендиле. «Форбс» журнал айтханнга кёре, аны байлыгъыны багъасы 1,4 миллиард долларды, аны бла бирге уа, декларацияда айтылгъанына кёре, аны иелигинде автомобильлери, банклада ахчалары, акциялары до жокъдула. Аны жангыз фатары окъуна Белгородда болгъанча кёргюзтюлгенди. Жыллыкъ файдасы уа депутатны 1,7 миллион сомгъа жууукъ иш хакъыды. Скоч кеси айтханнга кёре уа, «Металлоинвест» холдингни акцияларыны 30 процентлери аны кесини угъай, атасыныкъыладыла, ол кеси уа бизнес бла эрттеден бери да кюрешмейди.

Андан сора да, «Яблокода» чертгенлерича, быйылгъы декларацияланы 2007 жылдагъыла бла тенглешдириу быллай затланы ачыкълагъанды: депутатланы бир къауумларыны ол замандан бери жыйылгъан ырысхыларыны ёлчеми аланы официальный файдаларыны ёлчемлеринден эсе иги да кёпдюле. Декларацияланы анализ этиуден сора жарашдырылгъан документде кёргюзтюлген тарихлени уа Коррупциягъа къажау тинтиулени бардыргъан эм башламчылыкъланы этген «Трансперенси Интернешнл - Россия» (ТИР) деген ара тергеп тохташдыргъанды

- Биз эски эм жангы шартланы тенглешдирип башлагъанбыз, ол тюрлю ишлени эте туруп, быллай гурушхалыкълагъа жолукъгъанбыз: ол неда бу тюрлю тарихлени жангыданмы тинтирге керек болур деп келгенди кёлюбюзге, - дейди ТИР-ни башчысы Елена Панфилова. – Сёз ючюн, иш хакъла аздыла, мекямлары бек уллуладыла неда, сёз ючюн, адам 3 соткасы болгъан жер участогун сатады да, уллу багъасы болгъан тыш къыраллы автомобильни сатып алады. Къысхасы, биз аллай адамны къаллай бузукълукъ этгенин билалмай тургъан болумла кёп тюбейдиле, алай гурушхалыкъны туудургъан соруула уа чыкъгъанлай турадыла.

Аллай сорууланы кетерир ючюн а, деп чертгенди Панфилова, тынгылы официальный тинтиуле бардырылыргъа керекдиле. Ол айтханнга кёре, ТИР декларацияла бла байламлы шартла эм тарихле жыйышдырылып жарашдырылгъан къагъытланы партияланы барысына да жибергенди.

Интернет.

БАЙРАМ

Къарагъачха - 145 жыл

16-чы октябрьде Къарагъач элни Культура юйюню аллында «Озгъан заманыбыз бла ёхтемленебиз, келир жашауубузну къурайбыз!» деген байрам боллукъду. Ол Прохладна районну кюнюне эмда бу элни 145-жыллыгъына аталып бардырыллыкъды.

Байрам башланырны аллында эллиле, къонакъла да районну агропромышленность комплексини предприятиялары чыгъаргъан продукцияны кёрмючюне къарарргъа, Усталаны аллеясында уа бу жерли суратчыланы, къол усталаны, искусстволаны сабий школунда, сабий музыка школда эмда битеулю билим берген учреждениялада окъугъанланы чыгъармачылыкъ ишлерин кёрюрге онг табарыкъдыла. Дагъыда мында билим бериуде, саулукъ сакълауда, культурада бла эл мюлкде бет жарыкълы ишлеп, районну социальный-экономика айныууна уллу къыйын салгъан адамланы саугъалаугъа аталгъан жыйылыу бардырыллыкъды.

Культура учреждениеланы жыр-тепсеу коллективлери да ол кюн кеслерини усталыкъларын кёргюзтюрюкдюле. Кеслери алларына солургъа сюйгенле уа эл мюлк лотерея ойнаргъа, тюрлю-тюрлю спорт эришиулеге бла конкурслагъа, ол санда «Спартак–Нальчик», «Велес» эм «Инал» футбол клубланы ветеранларыны жыйымдыкъ командаларыны къатышыулары бла бардырылгъан футбол турнирлеге да къатышыргъа боллукъдула.

Прохладна районну жерлери администрациясыны пресс-службасы.

ШКОЛ ЖАШАУ

Чюйют культура бла шагъырейленнгендиле

Нальчикни экинчи номерли лицейинде «Чюйют культураны кюню» бардырылгъанды. Аны КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосу чюйют миллет культура ара «Товуши» бла бирге къурагъанды. Аны мураты – окъуучуланы чюйютлюлени культуралары бла шагъырейлендириу эди.

«Товушини» председатели Борис Шубаев лицейчилеге кесини миллетини тарыхыны, культурасыны, адет-тёрелерини юслеринден билдиргенди. Ала уа анга чюйютлюлени Къабарты-Малкъарда жашагъанларыны тарыхы бла, ала юйюрде сабийлени къалай юйретгенлери эм Израильни вузларына окъуугъа къалай кирирге боллугъу бла байламлы сорууланы бергендиле. Борис Шубаев, аланы барысына да тынгылы жууапла берип, арагъа келирге да чакъыргъанды. Андан сора да, лицейге китапланы, ол санда орус-чюйют сёзлюкню эм миллет ашарыкъланы юсюнден изданияны саугъа этгенди.

Окъуучуланы КъМР-де жашагъан миллетлени культуралары бла шагъырейлендириу иш мындан ары да бардыраллыкъды. Келир заманда лицейде «Эрменлилени культура кюнлерин» къурарргъа, дейдиле.

Беслан БЕЖАНОВ.

Профессионалла

Окъуучуларымы ышаныулукълары кёллендиреди

Черкесланы Зухураны уа врач болургъа эди мураты. Алай анасы Напий жангыз къызы устаз болурун сюйгенди. Алай бла ол, КъМКъУ-ну роман-герман филология бёлюмюн айырмалы бошап, Биринчи Чегемни биринчи номерли школуна келеди. Немис тилден окъутуп башлайды. Устаз дерслери эригиулю болмай, сабийле, алагъа сюйюп, сейирлери къозгъалып келир ючюн, къолдан келгенни аямагъанды. Немис, ингилиз, орус эм башха тилледен къаллай сейир методика бар эсе да, аны, къоркъмай, кесини ишинде хайырланнганды. Библиотекалада, китап тюкенледе сейир затланы табып, аланы сабийлеге да юйретирге сюйгенди.

Жангы ызда ишлеген устазны школда, районда, республикада да терк таныгъандыла. Устазла бирси районладан окъуна келип, аны дерслеринде олтургъандыла. Ол окъутхан сабийле предмет олимпиадалада хар заманда да алчы жерлеге чыкъгъандыла. Алай бла школну завучу аны бир дерсин да къоймай, алагъа жюрюп башлайды. Зухура Борисовна уа кесин къара чёпге тюшген сунуп, сейирге къалады.

Иш а анда тюйюл эди. Школну завучу устазны кёлю, билими, сынауу да бирсиледен башхаракъ болгъанын эслеп, аны юсюнден министерствогъа билдиргенди. Черкесланы къызлары сабийлеге салгъан къыйыны ючюн «Халкъгъа билим бериуню отличниги» деген атха тийишли болгъаны да андан эди.

Къыралда билим бериуде, башха сфералада да тюрлениуле болгъан кезиуде адамла ингилиз тилге жанларын атып, къалай эсе да немис тилге артыкъ эс бурмагъанча болуп къалгъандыла. Аллай чырмаула эм Биринчи Чегемден Нальчикге кёчгенлери бла байламлы бийик категориялы устаз ишсиз да къалады. Алай ол сабийлени излегенлей, дерслерин тюшюнде кёргенлей жашагъанды.

Дунияда бош алай бир зат да болуп къала болмаз, баям. Зухура Борисовнаны педагогика бла байламлы ишине, жашауна къарасанг, сюйсенг, сюймесенг да, алай сагъыш этеригинг келеди. Нек дегенде немис тилден окъутхан устазны къачан эсе да бир заманда сабийлени малкъар тилге юйретирикме деген акъылы, айхай да, болмагъанды. Къадар а анга аллай жолну хазырлагъан эди.

Бир жол Зухураны тамата къызчыгъы Зурият школдан келеди да, анасы бла ушакъ эте, ала ны школда малкъар тилден устаз жетишмегенин билдиреди. «Анам, сен немис, орус, къабарты тиллени да иги билесе. Школда ишлеп да тургъанса. Орус тилли къауумлагъа малкъар тилден дерсле бераллыкъ тюйюлмюсе да?» - деп тохтайды.

«Сабийлеге болушургъа керек эсе, мен ол ишни къолгъа алыргъа борчлума», - деп келеди Зухураны кёлюне. Алай бла, кёп да созмай, ол Нальчикни 24-чю номерли школунда малкъар тилден юйретип башлайды. Биринчи дерсинде окъуна ол абызырамагъанды, тестлени, жазыу ишлени да кеси жарашдыргъанды. Немис тилни окъута туруп хайырланнга н методикасын жангырта, бютюнда толуракъ эте, сабийчиклени да къууандыра, алай ишлеп тебирейди.

- Билмеген затымы билмейме дерге уялмайма сабийледен. Болсада ала соргъан затны экинчи дерсге тапмай да къоймайма. Кесим къабарты элде ёсгеним себепли малкъар тилни алай уста билеме деп махтаналлыкъ тюйюлме. Алай а сабийле манга, мен да алагъа болуша, ишибизни алай бардырабыз. Окъуучуларым бла бир тил тапхан манга къыйын тюйюлдю. Сабийге алай кёп зат керек болмайды. Биз, таматала, излейбиз жашаудан, къатыбызда адамладан да асыры кёпню. Сабий а жаланда сени жылыуунгу излейди. Мен, дерсге келип, классха кирген заманда, не уллу къыйынлыгъымы да унутама. Окъуучуларымы ачыкъ къарамлары, ышаныулукъдан толу бетлери бютюнда кёллендиредиле. Сабийле бла ишлегенни кесими жашау жоругъума с анайма, - дейди Зухура Борисовна.

Болсада малкъар тилден дерслени, бютюнда орус тилли къауумлада берип башлагъан тынч болмагъанды. Ус тазла биледиле ол жаны бла не тынгылы методика, не окъуу китапла болмай, къалай къыйналгъанларын. Ол тапсызлыкъны Черкесланы къызлары да сынайды. Бек алгъа тогъузунчу классха деп методиканы да хазырлайды. Бюгюнлюкде да шахарны устазлары аны бла ишлейдиле.

Арт кезиуде малкъар тилни окъутуудан пособияланы жарашдырыуну юсюнден кёп айтылады. Зухура Борисовнаны иш кёллюлюгюн, билимлилигин да эслеп, аны «Харфлыкъны» жарашдырыуну юсюнден курслагъа чакъырадыла. Анда филология илмуланы кандидаты Габаланы Асият бла да шагъырей болады. Аны жарсыуларын да эсге алады. Орус тилли къауумланы биринчи классларына окъуу китапны жарашдырыргъа кёлленеди. Малкъар тилден алыкъа алай кёп окъутмагъанлыкъгъа, кесини билимине ышанады. Ол Огъары Малкъардан устаз Улбашланы Римма бла бирге ишлеп башлайды. Римма Мухаевнаны компьютерде иги ишлей билгени алагъа уллу себеплик этгенди. Экиси да «Китап» ООО-ну директору Шауаланы Аминатны болушлугъу бла кече - кюн демей, алай ишлегендиле. Кёп да бармай «Харфлыкъны» электрон тюрлюсю (версия) жазыу ишледен дефтери бла бирге эки бёлюмден къуралгъан окъуу китапха айланады. Алай бла сабийчикле 2010 жылда школгъа ол китап бла келирге онг тапхандыла.

Зухура Борисовна бу ишин мындан ары да бардырыргъа таукелди. Экинчи классны окъуу китабы китап басмадады. Кёп бармай аны чыгъарлыкъдыла. Ючюнчю классныкъы проектдеди. Тёртюнчю эм бешинчи класслагъа да материалла хазырдыла.

Окъуу китапланы жарашдырыудан алгъа ол ингилизлилени, немислилени, къазахлыланы, чувашлыланы методикаларын жик жиги бла айырып тинтгенди. Артыгъыракъда тюрк тилли халкълада бу жаны бла хал къалай болгъанына да къарагъанды. Аланы барысындан да керекли затланы хайырланнганды. Ол окъуу стандартлагъа кёре жарашдырылгъанды, къарагъан кёзню къууандырады. Бютюнда устаз малкъар тилден жаланда юч жыл ишлеп, окъуу китапны алай жарашдыргъаныа ыспас этерчады.

Ушагъыбызны кезиуюнде Зухура Борисовна анасы Напийни да терк-терк сагъыннганды. Атасындан эртте окъуна ёксюз къалгъан сабийине ол къаллай бир къыйын салгъанын айтып-айталмайды. Анасыны къыйыны зырафына кетмегенди. Черкесланы Зухура, 2010 жылда окъуучуланы бла устазланы кесини китабы бла къууандыргъандан сора да, быйыл «Ана тилим, жаным-тиним, мени дуниям!» деген фестивальда бек ахшы хорламгъа тийишли болгъанды.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.
Суратны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Жол

Эслеп жюрюйюк

Хар ата, ана да сабийине ахшылыкъ болурун излейди, ол насыплы, саулукълу болса сюеди. Бир адам да сабийини ачыгъанын, жарсыгъанын кёрюрме деп турмайды. Алай къыйынлыкъ соруп келмейди. Эсингде болмай тургъанлай, сабий тюз жолда кетип баргъанлай абынады, ачыйды. Кёпле Аллах буюргъан болду, не этерикбиз деп, кеслерини терсликлеринден къутулууну мадарын излейдиле. Мен аны тюзге санамайма.

Биз сакъ болсакъ, эслеп жюрюсек, сабийлени кёп палахладан сакъларыкъбыз. Аны алайлыгъыны юсюнден абаданла иги сагъыш этала болурламы? Кёпле угъай. Аны алайлыгъына быйыл 4-чю октябрьде Нальчикде Шогенцуков проспектде болгъан авария да шагъатлыкъ этеди. Анда 1998 жылда туугъан сабий ачыгъанды. ВАЗ-2107 автомашинаны водители кюндюз тёрт сагъатда жолдан ётюп баргъан къызчыкъны басханды. Ол, ауур жаралы болуп, больницагъа тюшгенди.

Аллах сакъласын ансы, ол тюрлю къыйынлыкъ кимни сабийине да келип къалыргъа боллукъду, атала, анала заманында сабийлерине сакъ болурун айтханлай, эслерине салгъанлай турмасала. Алай кёпле ол затха тийишли магъана бермейдиле. Быллай затны эсде тутаргъа керекди. Биз жашауда кесибизни къалай жюрютсек, сабийле да бизден кёргенни этедиле. Артыкъда жолда жюрюй билгенибизге эс бурадыла. Аны себепли кесибиз жолда жюрюуню жорукъларын алжаусуз толтурургъа, сабийлеге юлгю кёргюзтюрге борчлубуз.

А. ШЕЛКОВНИКОВА,
КъМР-де МВД-ны ГИБДД-сыны жол-патруль службасыны полкуну пропаганда жаны бла инспектору.

14-чю-20-чы октябрь кезиуде осал кюнле эм сагъатла

15-чи октябрь, байрым кюн (01.00 сагъатдан 03.00 сагъатха дери)

Къанны, кёзлени, аякъларыгъызны-бутларыгъызны эски ауруулары къозгъалыргъа, ашны эритиучю системагъызны ишлеую бузулургъа боллукъдула. Нерваларыгъызны сакълагъыз, диетаны тутугъуз.

17-чи октябрь, ыйых кюн (21.00 сагъатдан 23.00 сагъатха дери)

Нерва системагъыз, кёзлеригиз, аякъларыгъыз-бутларыгъыз, уллу къан тамырларыгъыз къарыусузланыргъа, алай бла уа аурургъа боллукъдула. Химия затладан, дарманладан эм алкогольдан ууланыргъа къоркъуу барды. Бир жеригизни ачытмазгъа-сындырмазгъа сакъ болугъуз, къаныгъызны бузарыкъ ишлеге жолукъмазгъа, дарманланы мардадан артыкъ ичмезге кюрешигиз.

20-чы октябрь, бараз кюн (12 сагъатдан 15 сагъатха дери)

Бауругъуз чанчыргъа, кёзлеригиз ауругъа, къурушуу ауруула къыйнаргъа, аякъларыгъызны тюплери чанчыргъа боллукъдула. Чибижили эм семиз эт къошулгъан ашарыкъладан, алкогольдан кери болугъуз, узакъ заманны ичинде жаяу айланмагъыз.

«Аргументы и факты» газетден.